

Arkeologisk förundersökning
samt schaktningskontroll

Rixö 4:1 f m fl

Brastads socken
Lysekils kommun

BOHUSLÄNS MUSEUM

Rapport 1999:63
Anders Gustafsson

Arkeologisk förundersökning samt
schaktningskontroll

Rixö 4:1 m fl

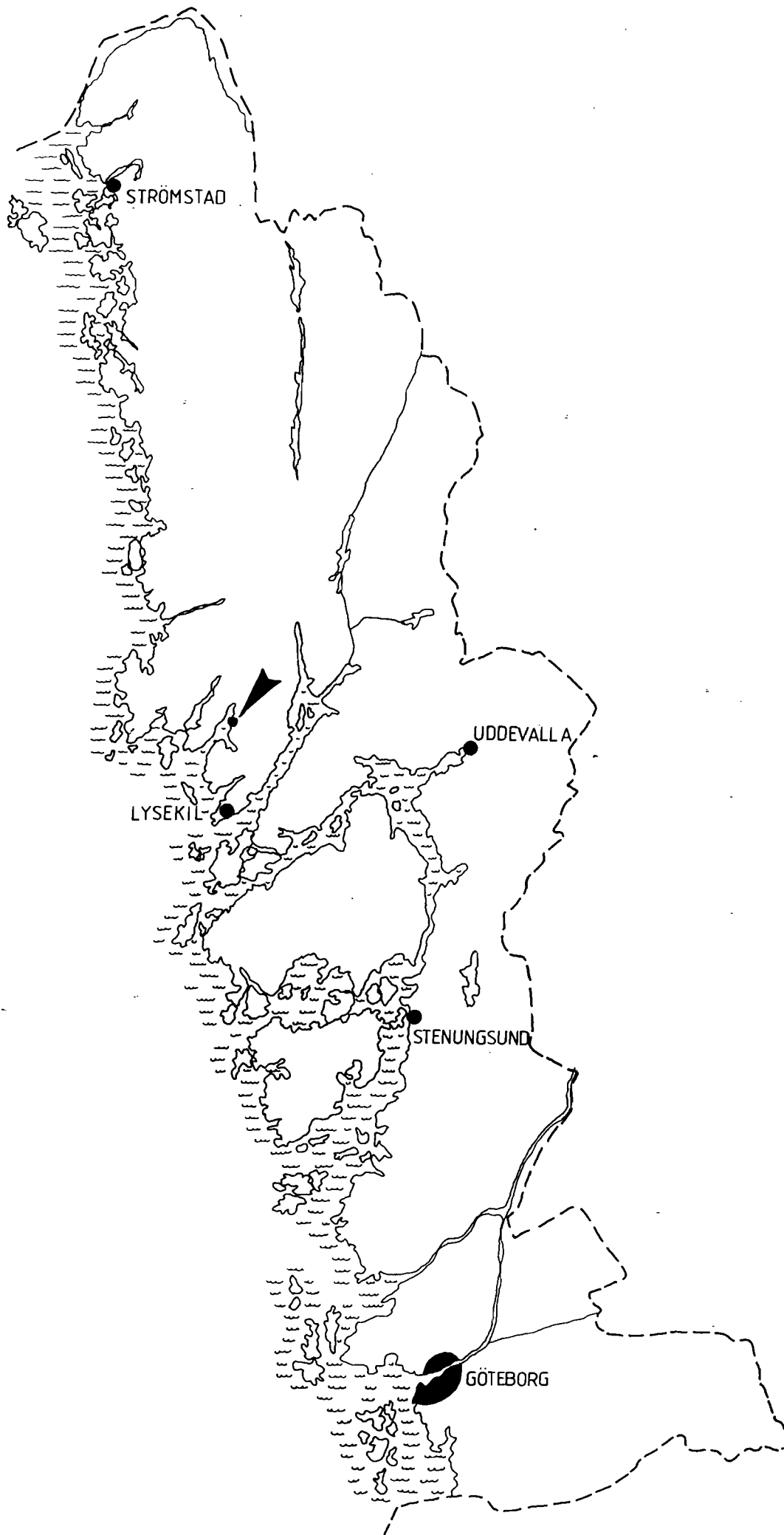
Brastad socken
Lysekils kommun

*Ur allmänt kartmaterial
från lantmäteriet
medgivande 90.80.12.
Utdrag ur ek.karta 8059.*

Omslagsbild: Raä 134 före rensning

*Bohusläns museum 1999:63
Anders Gustafsson*

Innehåll

Bakgrund och syfte

Topografi

RAÄ 134:2

Fornlämningar i omedelbar närhet av RAÄ 134:2

Undersökningarnas genomförande

Resultat

Bedömning

Fyndlista

Administrativa uppgifter

Figurer

Bakgrund och syfte

Med anledning av översvämning på fastigheten Rixö 4:1 utfördes schaktning och sanering av vatten- och avloppsledning. Denna schaktning kom att innebära ett ingrepp i RAÄ 134:2, en gånggrift. Då inget tillstånd lämnats av Länsstyrelsen för ett sådant ingrepp avbröts arbetet i avvaktan på en efterdokumentation och schaktningskontroll av de fortsatta arbetena. Detta arbete kom att utföras i form av en förundersökning och schaktningskontroll genom Bohusläns museums försorg under tiden 18-22 oktober 1999.

Syftet med de antikvariska insatserna var att dokumentera de uppkomna skadorna, göra en bedömning av fornlämningens skadestatus i övrigt (dvs eventuella tidigare uppkomna skador i relation till de nya) samt att övervaka de fortsatta schaktningsarbetena i området. Då det visade sig att RAÄ 134:1-2, där nr 1 utgörs av en dös, också var felinprickade på såväl den ekonomiska kartan som kommunens primärkarta, var det också angeläget att göra en förnyad inmätning av dessa.

Topografi

Området är beläget på NÖ sidan av den del av Brofjorden som benämns Rixö sund. RAÄ 134 ligger ca 700 meter från dagens strandlinje, uppdragen i NÖ delen av en mindre dalgång (NÖ-SV) som sluttar ned mot Rixö sund. Höjden över havet är 22-23 meter. Dalgången omges av moränbunden hållmark, där dock delar av den NV och N delen är kraftigt påverkad av stenbrytning i modern tid. I den del av dalgången som berörs av de antikvariska insatserna ligger närmare tio hus som uppförts i samband stentäktsverksamheten. RAÄ 134 ligger i trädgården till ett sådant hus.

RAÄ 134:2

Gånggriften beskrivs bland annat i fornlämningsregistret som liggande "... i omgivande hög. Högen är numera 11x10m (NV-SÖ), 1,0 m h. Högen har sannolikt ursprungligen varit något större, ca 12 m i diam. I högens yta, som är övertorvad, är talrika stenar, rundade, 0,1-0,15 m st." Takblocket är 4,7x3,8 meter stort och har på sin ovansida ca 10 skålgropar, 4-10 cm i diameter och 0,5-2 cm djupa. Bland uppgifterna nämns också att det under 1930-talet bortförslades ca 12 hästlass med sten från högen.

Läget på gånggriften beskrivs som att den "ligger 2 m S 35° Ö om V hörnet av /.../ bostadshus...". Här kan man därmed konstatera att den är felinprickad, både på den ekonomiska kartan men också på kommunens primärkarta. På ekonomiska kartan tycks gånggriften ligga närmare 10 meter från huset och på kommunens primärkarta framstår den som liggande 6-7 meter från huset. På den sistnämnda kartan ligger dessutom RAÄ 134:1, dösen, helt fel.

Enligt uppgift från Fil Lic Karl-Göran Sjögren, Arkeologiska Institutionen, Göteborgs Universitet, som upprättat en förteckning över undersökta gånggrifter, finns inga uppgifter om att RAÄ 134:2 varit föremål för någon arkeologisk undersökning. Trots detta existerar ett fyndnummer på SHM som är knutet till gånggriften: en "flintmejsel" med inventarienummer 7678:86. I nuläget är det oklart hur denna mejsel framkommit, men inga närmare efterforskningar har heller gjorts.

Fornlämningar i omedelbar närhet av RAÄ 134:2

Endast 5 meter ÖSÖ om gånggriften ligger en dös (RAÄ 134:1). I närområdet finns också två fyndplatser: Den ena, RAÄ 135, ligger 20-30 meter V om gånggriften och utgörs av en fyndplats av ett stort antal "flintskärvor". Den är inte R-märkt, utan registrerad som "stenåldersboplatz?" i registret. Den andra platsen, RAÄ 136, liggande 30-40 meter S om gånggriften, utgörs av en fyndplats för en tunnackig flintyxa.

Undersökningarnas genomförande

I samtliga fall hänvisas här till rapportens figur nr 2.

Den schaktning som kommit att skada gånggriftens omgivande hög var 2-3,5 m bred, ca 20 m lång och 0,5-1,5m djup. För att dokumentera skadorna på högen rensades, ritades och fotograferades större delen av schaktets SÖ profil, d v s den del av schaktet som kommit att grävas in i högen. Dessa profiler kom att delas in i tre sektioner (1-3).

För att ytterligare skapa säkerhet om skadornas omfattning grävdes ett mindre sökschakt, 0,4 x 1,6 meter stort (NV-SÖ), vinkelrätt in från schaktets SÖ kant mot gånggriftens centrum. Schaktet grävdes stratigrafiskt med grävsked.

I samband med efterdokumentationen företogs också schaktkontroll av de närliggande sträckningarna av vatten- och avloppsledningarna. Detta skedde genom att det grävdes totalt 13 mindre schakt, 2,5 x 3-5 m och 0,5-1 m djupa, längs den aktuella sträckningen (pkt 28-30 samt 30-31 i ledningssystemet). Den del av ledningssträckningen som löper över fastigheten Rixö 4:29, mellan gånggriften i NÖ och den fortsatta schaktningen i SV, var redan urschaktad och igenfylld vid undersökningstillfället.

Samtliga schakt och profilsektioner mättes in med hjälp av totalstation. Slutligen mättes också RAÄ 134:1-2 in med totalstation efter anvisningar från undertecknad. Alla mätningar genomfördes av kommunens egen personal.

Resultat

Av de tre dokumenterade profilsektionerna berörde två (nr 2-3) gånggriften, medan nr 1 låg utanför, NÖ om densamma. Denna dokumenterades likväl för att fastställa hur en obruten lagerföljd i området kan se ut.

Sektion 1: Lager 1 utgjordes av en 20-30 cm tjock, gråsvart, humös mellansand med inslag av grus. Detta låg på ett 16-24 cm tjockt lager av ljusbrun mellansand, lager 2, som mörknade upp mot lager 1. Det sista lagret utgjordes av ett gråbrunt till brunsvart skiktat grovgrus med järnutfällningar.

Sektion 2: Denna del av profilen kom att skära genom delar av gånggriftshögen. Under torven följde i profilens NÖ del ett löst packat lager av gråsvart, humös mellansand med en mäktighet av 40-45 cm. I lagret påträffades också ett äldre dräneringsrör. På samma nivå, SV om lager 2, vidtog lager 3. Detta bestod av en stenfyllning av 0,2 – 0,5 m stora stenar. Mellan stenarna fanns samma jordart som i lager 2. Enstaka fynd av tegel, glas och porslin påträffades i hela lagrets längdriktning och fulla djup (40-60 cm). Både stenarna och den omgivande sanden var löst packade. Det underliggande lagret, lager 4, bestod av brun sand med mörkare utfällningar i den övre delen. Detta lager låg under både lager 2 och 3.

Sektion 3: Under torven vidtog lager 3, vilket var identiskt med samma lager i sektion 2. Stenpackningen syntes sålunda i hela profilens längd. Lager 4 identiskt med samma lager i sektion 2. I övergången mellan lager 3 och 4 påträffades en delvis fragmenterad och svagt svallad mikrospånkärna.

Mot bakgrund av ovanstående iakttagelser blir det naturligt att tolka utseendet av lager 3 som resultatet av recenta aktiviteter i form av rörnedläggningar etc. Stenpackningen härrör med all sannolikhet från gånggriftshögen, men har återfyllts vid tidigare igenläggningar av schakt. Denna tolkning styrks också genom att stenpackningens utsträckning i profilen överensstämmer med gånggriftshögens synliga utsträckning i plan. Fyndet av mikrospånkärnan – som har en väsentligt äldre datering än gånggriften – ändrar inte denna bild. Läget för detta fynd är med all sannolikhet sekundärt eftersom platsen under senmesolitikum legat under vatten.

För att utröna hur långt in skadorna sträcker sig in i högen grävdes alltså ett sökschakt vinkelrätt in mot gånggriftens mitt. Resultatet blev att samma störningar som återfanns i lager 3, kunde iakttagas ca 0,8 m in från profilkanten. Där vidtog sedan samma stenpackning, men fynden av recent material upphörde och stenarna och deras omgivande material föreföll vara hårdare packade. Vi står här sannolikt – med förbehåll för svårigheterna att dra slutsatser utifrån ett så begränsat schakt – inför en orörd del av gånggriftshögen.

Vid sökschaktsgrävningen/schaktkontrollen (se fig 2) påträffades inga som helst indikationer på förhistoriska aktiviteter. I samtliga gropar visade sig starkt omrörda lager efter äldre dragningar av vatten, avlopp och dagvattenledningar, bl a i form av stentrummor. De ytterst fåtaliga exempel på orörda lagerföljder som fanns bestod i allmänhet av en rödbrun, något grusig sand i de högre liggande partierna, i de lägre av en ljusgrå finsand.

Bedömning

En bedömning, som vilar på högens övriga kurvatur samt inventeringsuppgifterna, är att ca 1-1,5 m av högens NNV kant schaktats bort vid de nyligen genomförda schaktningsarbetena. Dock kunde det inte någonstans beläggas att den nyligen uppkomna skadan berört någon tidigare ostörd del av gånggriftshögen, utan denna del har varit skadad redan tidigare. Det är vanskligt att spekulera i när dessa skador kan ha skett. Eftersom vi vet att det transporterats bort stora mängder sten från gånggriften under 1930-talet samtidigt som det finns muntliga uppgifter om att det skett rörnedläggelser här under samma tid kan dessa fakta möjligen utgöra en fingervisning.

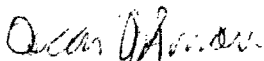
Fyndlista

Fynd nr	Anl nr	Lager	Sakord	Antal	Övrigt
1	Profil, sektion 3	Övergången mellan lager 2 och 3	Flinta	1	Fragment av mikrospånkärna

Uddevalla 1999-11-27

Anders Gustafsson
antikvarie

Genom

Oscar Ortman
antikvarie

Administrativa uppgifter

Dnr BM: 451/99 K

Dnr Lst: 220-41582-99

Fastighet: Rixö 4:1, 4:26, 4:27, 4:28.

Socken: Brastad

Kommun: Lysekil

Län: Västra Götaland

Landskap: Bohuslän

Ek. karta: 8059

Koordinater: X 6479.7 Y 1245.7

Höjd över havet: 18-29

Uppdragsgivare: Lysekils kommun

Ansvarig Institution: Bohusläns museum

Fältarbetsledare: Anders Gustafsson

Arbetstid i fält: 18/10-22/10 1999. 5 arkeologdagar.

Fotolista, Ryxö 4:1, mfl

Dia Film: Elite Chrome, 400 ASA

Anders Gustafsson, november 1999

Foto nr	Motiv	Riktning mot
1	Raä 134	SSV
2	Raä 134 före rensning	S
3	"	ÖNÖ
4	"	ÖNÖ
5	Raä 134:1-2, gånggrift till vänster	V
6	Sektion 1, profil	SÖ
7	"	SÖ
8	Sökschaktsgrävning	N
9	"	N
10	"	S
11	Sektion 2, profil	SÖ
12	"	SÖ
13	"	SÖ
14	Sektion 3, profil	SSÖ
15	"	SSÖ
16	Delar av sektion 2 och 3, profiler	SÖ
17	Sökschaktsgrävning	SV
18	"	SV
19	"	
20	"	
21	Inmätning av fornlämningar	
22	Sökschakt, tumstock markerar sannolik ursprunglig stenpackning	SÖ
23	"	NÖ
24	"	NÖ
25	"	

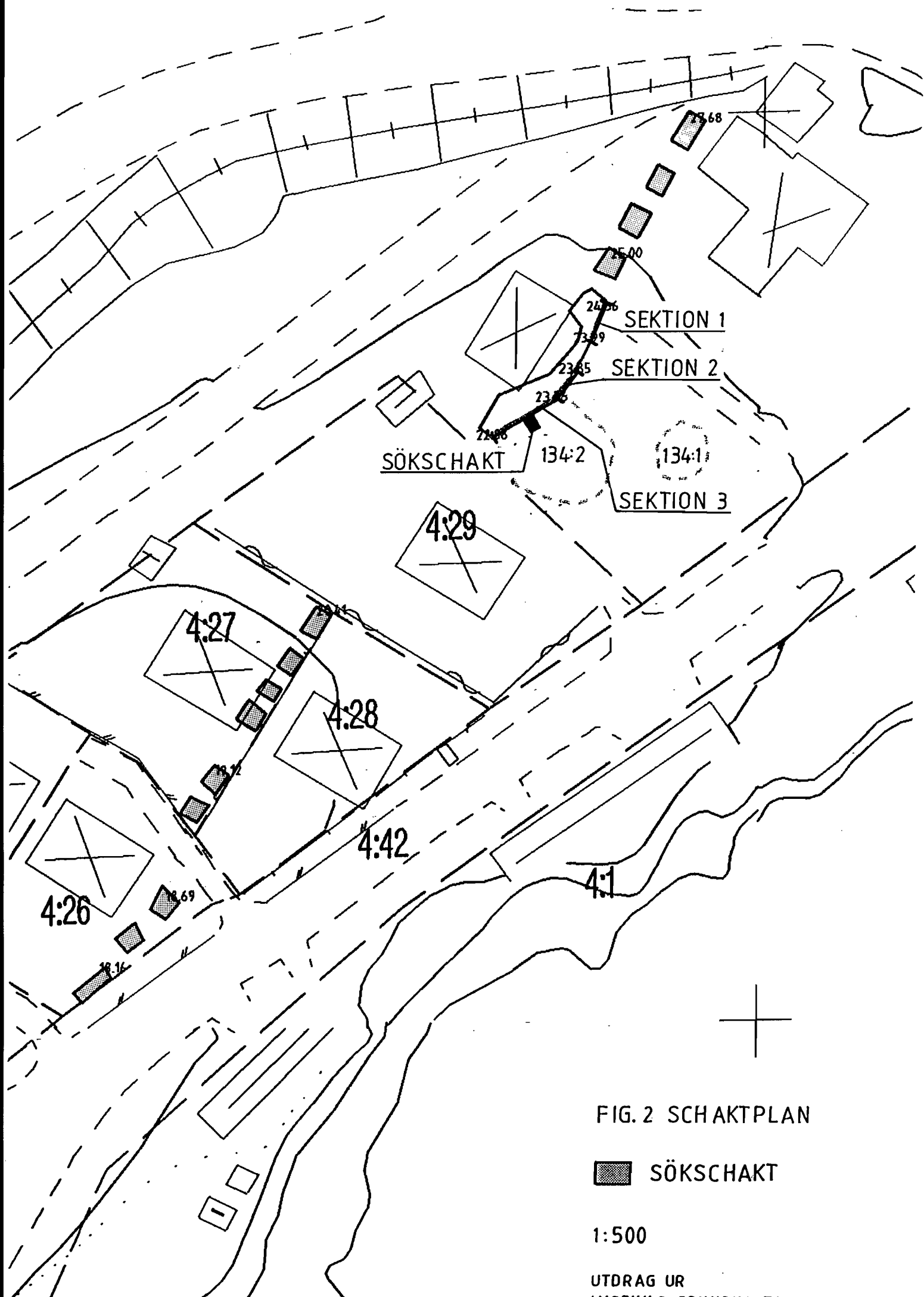

FIG. 2 SCHAKTPLAN

 SÖKSCHAKT

1:500

UTDRAG UR
LYSEKILS GRUNDKARTA